

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Європейський ордер на арешт та процедури передачі осіб між державами-членами: Рамкове рішення Європейської ради від 13 червня 2002 р. № 2002/584/ПВД. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b17.
2. Бенч Н. Правова природа Європейського ордеру на арешт у праві Європейського Союзу. *Національний юридичний журнал «Теорія і практика»*. № 5. 2016. С. 213–216.
3. Ключников А. Ю. Исполнение европейского ордера на арест в Германии. *Ленинградский юридический журнал*. 2017. С. 180–189. URL : <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolnenie-evropeyskogo-ordera-na-arrest-v-germanii>.
4. Наливайко Є. О. Розшук та видача підозрюваного (обвинуваченого). *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. № 4. 2016. С. 131–137.
5. Попаденко Е.В. Европейский ордер на арест как альтернатива экстрадиции. Современные проблемы уголовного права, уголовного процесса и криминалистики: сб. м-лов Междунар. науч.-практ. конф. Краснодар. 2013. С. 348–353.
6. Зуев В. В. Гармонізація кримінального процесуального законодавства України з питань екстрадиції особи у кримінальному провадженні зі стандартами міжнародного кримінального суду. *Кримінальний процес та криміналістика: судова експертиза. Юрист України*. 2018. С. 55–61.
7. Потемкина О. Проблемы применения европейского ордера на арест государствами-членами ЕС. URL : <http://alleuropa.ru/?p=2523>
8. Європейська конвенція про видачу правопорушників Париж, 13 грудня 1957 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_033?find=1&text=%D1%81%D1%82%D1%80%D0%BE#w11
9. Бенч Н. Правові особливості застосування Європейського ордеру на арешт. *Журнал європейського і порівняльного права*. № 4. 2016. С. 39–52.
10. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23_41-14
12. Gesetz zur Umsetzung des Rahmenbeschlusses über den Europäischen Haftbefehl und die Übergabeverfahren zwischen den Mitgliedstaaten der Europäischen Union (Europäisches Haftbefehlsgesetz - EuHbG) vom 20 Juli 2006 URL: https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?start=%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl106s1721.pdf%27%5D#__bgbl__%2F%2F*%5B%40attr_id%3D%27bgbl106s1721.pdf%27%5D__1585680106035
13. Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen vom 23 dezember 1982 URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/irg/>

УДК 342.9:3.078.3(045)

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СПІВВІДНОШЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ ЗА ОСОБАМИ, ЗВІЛЬНЕНИМИ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ

Ю. Р. Тріпак, А. Є. Краковська

Анотація. У даній статті проаналізовано проблемні теоретико-правові аспекти визначення співвідношення адміністративного нагляду та контролю, що встановлюються до осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Досліджено сутність цих понять з теоретичної точки зору та виокремлено визначення й основні ознаки саме адміністративного нагляду та контролю. Вивчено думки науковців щодо удосконалення контролю за здійсненням адміністративного нагляду та надано бачення автора щодо цього. Крім того, автором наведено власне роз'яснення щодо співвідношення вищезазначених понять. Методологічною основою роботи є порівняльно-правовий метод та метод аналізу.

Ключові слова: адміністративний контроль, адміністративний нагляд, піднаглядний, Національна поліція, особи, звільнені з місць позбавлення волі.

Вступ. Процес трансформації суспільних відносин передбачає реформування законодавства, у тому числі відносин, що виникають у сфері здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі органами Національної поліції. У

першу чергу постає питання щодо невизначеності співвідношення між поняттями «адміністративний контроль» і «адміністративний нагляд», адже на нормативному рівні обидва терміни закріплені в рівних площинах. при цьому без доцільного роз'яснення їх поєднання при дотриманні норм відповідного Закону (Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»).

Основою дослідження слугували наукові праці таких вчених як А. І. Марчук, С. І. Скворцов, А. В. Денисова, С. І. Ковальов, Р. І. Павлик, Д. В. Ягунов та інші. Однак наукового доробку дослідників недостатньо для всебічного та повного обґрунтування співвідношення понять «контроль» та «нагляд» у сфері реалізації Закону, що й становить актуальність обраної теми.

Метою статті є дослідження співвідношення понять «адміністративний контроль» та «адміністративний нагляд» за піднаглядними на основі визначення їх сутності.

Виклад основного змісту. Дослідження співвідношення понять «адміністративний нагляд» та «адміністративний контроль», що здійснюються по відношенню до осіб, звільнених з місць позбавлення волі не перестає бути актуальним у наукових дискусіях. Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» (далі – Закон) визначає адміністративний нагляд як систему тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. При цьому, статтею 13 Закону передбачено, що контроль за здійсненням адміністративного нагляду покладається на органи Національної поліції [1], однак без роз'яснення законодавцем сутності поняття «контроль» у даній нормі. Тому, першочергово пропонується розглянути визначення контролю та нагляду як теоретико-правових понять й на основі відповідного дослідження виокремити сутність адміністративного нагляду та адміністративного контролю, що встановлюються до піднаглядних осіб.

Адміністративний контроль прийнято розглядати як діяльність державних органів, яка полягає у спостереженні, аналізі та перевірці об'єктів контролю і спрямована на запобігання, виявлення та припинення дій, що суперечать встановленим державою нормам, правилам і стандартам [2, с. 38]. Контроль – постійна функція управління, умова забезпечення успішності його діяльності, він завжди професійний, незалежно від того, відомчий чи загальнодержавний [3].

Однак, варто зазначити, що контроль у сфері реалізації законодавства щодо встановлення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі як явище виникає після надання останнім адміністративно-правового статусу піднаглядного. При цьому, підставами для встановлення, а, отже, і виникнення адміністративного нагляду як системи відповідних заходів, що застосовуються до піднаглядних осіб є вирок суду, матеріали установ виконання покарань та матеріали органів Національної поліції.

Як відомо, контроль за дотриманням піднаглядними правил адміністративного нагляду і встановлених судом обмежень здійснюється дільничними офіцерами поліції у взаємодії з працівниками карного розшуку, іншими службами та підрозділами із суворим дотриманням прав особи, щодо якої встановлено адміністративний нагляд [4, с. 144]. Однак на законодавчому рівні існує прогалина щодо визначення уповноважених осіб, що здійснюють адміністративний нагляд та контроль. У Законі передбачено, що адміністративний нагляд здійснюється міліцією (ст. 7 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»), а контроль – органами Національної поліції. Очевидно, що законодавець під застарілим поняттям «міліція» вбачає саме органи Національної поліції, однак усі терміни, а тим паче формулювання назви уповноважених органів, повинно бути передбачено у Законі у відповідності до чинного законодавства. Більше того, розмежовуючи діяльність щодо здійснення адміністративного нагляду та адміністративного контролю законодавець, на жаль, не уточнює яким саме підрозділом поліції мають здійснюватися ті чи інші дії, що у

свою чергу ускладнює питання визначення співвідношення «адміністративний нагляд» та «адміністративний контроль».

Крім того, деякі вчені-адміністративісти зазначають, що контроль за здійсненням адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі проводиться органами Національної поліції неналежним чином, у зв'язку із чим виникають пропозиції дослідників щодо застосування зарубіжного досвіду, а саме включення до способів здійснення поспенітенціарного контролю за піднаглядними електронного моніторингу. Найбільш ефективно цей спосіб використовується у США та Великій Британії. У цих країнах електронний моніторинг застосовується достатньо широко: з метою дотримання вимог застави, як складова умовного засудження, як складова умовно-дострокового звільнення з в'язниці або як складова окремих альтернативних покарань тощо [5, с. 189]. У зв'язку із розповсюдженням електронного моніторингу як ефективного способу здійснення контролю за піднаглядними вітчизняні науковці пропонують удосконалити національне законодавство відповідними заходами.

Так, А. І. Марчук оцінюючи перспективи реформування заходів адміністративного контролю дільничних офіцерів поліції щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі за допомогою електронного моніторингу, пропонує:

- застосування електронного моніторингу як заходу безпеки суспільства для окремих категорій осіб, що звільняються з місць позбавлення волі з метою попередження їх девіантної поведінки;

- проаналізувати чи існує у сучасній Україні необхідність поспенітенціарного нагляду за категорією засуджених до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, оскільки більшість держав для застосування поспенітенціарного нагляду орієнтується на так званих «невиправданих» злочинців (наприклад, осіб, що скоїли статеві злочини);

- розглянути чи доцільно реалізовувати адміністративний нагляд органами Національної поліції, чи можлива передача цих функцій органам пробації та відповідним відділам, які будуть здійснювати заходи безпеки і контролю за певними особами, звільненими з місць позбавлення волі [6, с. 266].

Варто зазначити, що позиція А. І. Марчук з приводу застосування електронного моніторингу є досить цікавою, однак автором не передбачено механізм втілення даного способу проведення контролю за здійсненням адміністративного нагляду. Критиці також піддається пропозиція щодо передачі функцій органам пробації, адже правовою основою останньої є кримінальне законодавство, крім того Законом України «Про пробацію» передбачено, що суб'єктом пробації є засуджені, щодо яких за рішенням суду та відповідно до закону застосовуються наглядові, соціально-виховні заходи, та обвинувачені, щодо яких органом пробації готується досудова доповідь [7], тоді як адміністративним законодавством передбачено нагляд за піднаглядними особами, що вже звільнилися з місць позбавлення волі.

Тому, пропонується у Законі про адміністративний нагляд закріпити поняття адміністративний контроль – діяльність органів Національної поліції, а саме дільничних офіцерів за здійсненням та дотриманням піднаглядними особами встановлених щодо них обов'язків та обмежень як спосіб досягнення мети адміністративного нагляду.

Що стосується сутності нагляду, що встановлюється за піднаглядними, то А.В.Денисова зазначає, що серед рис останнього можна виділити:

- надвідомчий (позавідомчий) характер, тобто спостереження за об'єктом, який не підпорядковується органам Національної поліції;

- профілактичну та правовиховну спрямованість;

- організуючу спрямованість, яка виявляється в упорядкуванні суспільних відносин у сфері публічної безпеки і порядку, поновленні суспільних відносин, що зазнали небажаного впливу внаслідок протиправних дій;

– поєднання загального і спеціалізованого характеру, оскільки адміністративний нагляд, з одного боку, реалізується більшістю служб та підрозділів Національної поліції, а з іншого боку, спрямований на забезпечення спеціальних правил (паспортно-реєстраційних, дозвільних тощо);

– здійснення за наявності підстав та відносно певних категорій осіб, що прямо передбачено чинним законодавством;

– розуміння як напряму оперативно-службової діяльності органів Національної поліції;

– здійснення специфічними засобами і методами, зокрема із застосуванням адміністративного примусу [8, с. 22–23].

На думку О.А. Петренко, адміністративний нагляд поліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, як правове явище може бути розкрито через призму таких інститутів права:

– як складова загального адміністративного нагляду поліції;

– як елемент індивідуальної профілактичної діяльності;

– як частина правоохоронної діяльності в аспекті роботи зі злочинцями;

– як складник адміністративного примусу [9, с. 324–325].

Тобто, із позиції А. В. Денисової та О. А. Петренко можна стверджувати, що адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі, який здійснюється органами Національної поліції характеризується як діяльність, спрямована на спостереження за піднаглядними, поєднана з профілактичною та правовиховною практикою, що провадиться з метою урегулювання суспільних відносин у сфері публічної безпеки і порядку шляхом зменшення девіантної поведінки піднаглядних.

С. І. Скворцов, досліджуючи адміністративно-правове регулювання адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі вивчав позицію В.С. Шестака, який зазначає, що з огляду на законодавство, розбіжність між термінами «контроль» і «нагляд» («адміністративний контроль» і «адміністративний нагляд») має не стільки сутнісно-принциповий, скільки формальний характер. Граматичне тлумачення цього формулювання дає можливість зробити висновки про те, що вжиті терміни «контрольні» і «наглядові» вважаються тотожними (є одні «контрольні органи», і є інші контрольні органи, що мають назву «наглядові органи»). Однак, С. І. Скворцов, коментуючи дану позицію автора стверджує, що слід зазначити, що ні назва органу («контрольний», «наглядовий»), ні назва повноважень («контрольні», «наглядові») не є універсальним (загальногалузевим) критерієм розмежування «контролю» і «нагляду» як особливих видів діяльності. Зазначені назви – це тільки формальний, а не сутнісний критерій їх розрізнення, оскільки «нагляд» органів нагляду, органів з наглядовими повноваженнями законодавець нерідко характеризує з використанням терміна «контроль», тобто нагляд знаходить свій вираз у певній контрольній діяльності і таким чином «нагляд», по суті, є не що інше як «контроль». Це відображає синонімію наведених термінів у контексті відповідного нормативно-правового акта. На підставі Закону про адміністративний нагляд термін «контроль» варто розуміти виключно як спостереження за дотриманням обмежень, які передбачені законодавством для таких осіб [2, с. 39].

Аналіз чинного законодавства свідчить, що поняття «адміністративний контроль» і «адміністративний нагляд», що передбачені у Законі не є синонімами, оскільки законодавство дає підстави у певних випадках розрізняти контрольні і наглядові органи за таким критерієм, як спосіб ініціювання їх діяльності. Тенденція змінювати без будь-яких застережень у нормах-приписах термін «нагляд» терміном «контроль», а не навпаки, свідчить на користь судження про те, що нагляд – це також контроль. Контроль і нагляд не тотожні поняття. Тобто, нагляд має більш «вузьку» сферу застосування. Контроль потрібно вважати більш широким поняттям, а нагляд необхідно розглядати як елемент контролю, як «звужений контроль», але звужений лише по відношенню до сфери свого застосування. Нагляд здійснюється за об'єктами, які не підпорядковані органу, що здійснює нагляд, тоді як

контроль може здійснюватися як щодо підпорядкованих суб'єктів, так і тих, що не мають прямого підпорядкування. Наявність протилежних точок зору свідчить про помилковість ототожнення інститутів контролю і нагляду, натомість заслуговує уваги твердження, що це дві самостійні форми реалізації контрольної влади у правовій державі [3].

Обґрунтовуючи вищенаведені дослідження вчених, варто підтримати думки щодо неможливості ототожнення понять «контроль» та «нагляд», що встановлюються щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Вагомим аспектом їх розмежування виступає їх мета. Адміністративний нагляд за піднаглядними встановлюється з метою запобігання вчиненню злочинів окремими особами, звільненими з місць позбавлення волі, і здійснення виховного впливу на них (ст. 2 Закону України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі»). Контроль, у свою чергу, передбачає дотримання піднаглядними обов'язків та обмежень, у разі застосування останніх. Більше того, термін «адміністративний нагляд», зазначений у Законі включає в себе поняття контроль. Тобто, адміністративний контроль за здійсненням адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі виникає після встановлення за такими особами адміністративного нагляду, а тому доцільно вважати, що адміністративний нагляд є ширшим за контроль у сфері застосування Закону. До того ж, так звана «тенденція» щодо заміни одного терміну іншим не дає підстав стверджувати, що адміністративний контроль є ширшим поняттям по відношенню до адміністративного нагляду у сфері реалізації Закону про адміністративний нагляд.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження щодо встановлення співвідношення між термінами «адміністративний контроль» та «адміністративний нагляд» у сфері правовідносин, врегульованих Законом України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі» дає підстави стверджувати, що адміністративний нагляд за піднаглядними є первинною ланкою виникнення відповідних адміністративно-правових відносин. У свою чергу адміністративний контроль за здійсненням нагляду виникає як явище після визнання особи піднаглядною та встановлення відповідного нагляду за нею, а відтак контроль спрямований на дотримання конкретним піднаглядним обов'язків і обмежень, встановлених щодо них. Тому, адміністративний нагляд, за особами звільненими з місць позбавлення волі є ширшим по відношенню до контроль за здійсненням цього нагляду.

Аннотація. В данной статье проанализированы проблемные теоретико-правовые аспекты определения соотношения административного надзора и контроля, которые устанавливаются к лицам, освобожденным из мест лишения свободы. Исследована сущность этих понятий с теоретической точки зрения и выделены определения и основные признаки именно административного надзора и контроля. Изучены мнения ученых по совершенствованию контроля за осуществлением административного надзора и предоставлено видение автора на этот счет. Кроме того, автором приведены собственное разъяснение относительно соотношения вышеупомянутых понятий. Методологической основой работы является сравнительно-правовой метод и метод анализа.

Ключевые слова: административный контроль, административный надзор, поднадзорный, Национальная полиция, лица, освобожденные из мест лишения свободы.

Abstract. In this article analyzed the problematic theoretical and legal aspects of determining the ratio of administrative supervision and control imposed on persons released from prison. The essence of the concepts is investigated from the theoretical point of view and the definitions and main features of administrative supervision and control are singled out. The views of scientists on the improvement of control over the implementation of administrative supervision were examined and the author's vision on this was given. In addition, the author provides his own explanation of the relation of the above concepts. The methodological basis of the work is the comparative legal method and the method of analysis.

Key words: administrative control, administrative supervision, supervised, National Police, persons released from prison.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі: Закон України від 1 грудня 1994 р. №264/94-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 52. Ст. 455. (Дата звернення: 19.03.2020).

2. Скворцов С. І. Адміністративно-правове регулювання адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право». МВС України, НАВС. К.: 2018. 215 с.
3. Павлик Р. І. Відмінність понять «державний контроль» і «державний нагляд»: нормативно-правовий аспект. *Демократичне врядування*. 2017. № 20. URL : http://lvivacademy.com/vidavnitstvo_1/visnyk20/fail/Pavlyk.pdf.
4. Ковальов С. І. Запобігання міліцією порушенням правил адміністративного нагляду особами, звільненими з місць позбавлення волі. *Вісник Запорізького нац. ун-ту*. 2010. №4. С. 142–146.
5. Ягунов Д. В. Електронний моніторинг в пенальних практиках зарубіжних країн та перспективи його запровадження до національної системи кримінальної юстиції. *Актуальні проблеми політики*. Одеса: Фенікс. 2012. № 46. С. 184–193.
6. Марчук А. І. Напрямки реформування контрольних повноважень Національної поліції щодо осіб, звільнених з місць позбавлення волі, з урахуванням позитивного зарубіжного досвіду. Одеса: Видавничий дім «Гельветика». 2017. С. 264–267.
7. Про пробацію: Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93. (Дата звернення: 19.03.2020).
8. Денисова А. В. Систематизація видів і суб'єктів адміністративного нагляду органів виконавчої влади. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Юриспруденція*. 2017. № 27. С. 22–25.
9. Петренко О. А. Суть адміністративного нагляду міліції за особами, звільненими з місць позбавлення волі, в системі адміністративного примусу. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 323–332.

УДК 351.746.1:004.056.5(73)(045)

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА США: ПРОБЛЕМИ ТА ВИКЛИКИ В ДОБУ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

І. О. Черновол, І. Ю. Чарських

Анотація. Дане дослідження акцентує увагу на актуальних проблемах та викликах інформаційної безпеці США за адміністрації Дональда Трампа. Надано стислу інформацію стосовно поняття інформаційної безпеки, історії розвитку систем її захисту, наявних суперечок між двома основними політичними партіями США щодо реалізації інформаційної безпеки, а також російського втручання в американський електоральний процес. На основі системного підходу, з використанням методу критичного аналізу досліджено основні проблеми, загрози та виклики інформаційної безпеці США, окреслено можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: інформаційна безпека США, Д. Трамп, міжпартійні суперечки, російське втручання.

Вступ. На початку XXI ст. залежність людства від інформації стала беззаперечною, оскільки розвиток інформаційних технологій зумовив проникнення інформаційних ресурсів практично в усі сфери життєдіяльності людини, що викликало збільшення та ускладнення загроз інформаційній безпеці. Навмисний або випадковий вплив, який послаблює останню, може стати серйозною загрозою національній безпеці держави, безпеці особистості і суспільства в цілому. Ретроспектива у вивченні ролі інформаційного протиборства у міжнародних відносинах дозволила науковцям виробити концептуальну базу для подальших досліджень інформаційної безпеки держави та її захисту. В умовах бурхливого розвитку інформаційного суспільства та становлення постіндустріального способу виробництва інформаційне протиборство стало невід'ємною частиною міждержавних відносин.

Сполучені Штати Америки – сильна країна, один зі світових економічних та технологічних лідерів, держава з потужним військово-промисловим комплексом, вагомий гравець у геополітичних відносинах на світовій арені. Без сумніву, це держава з надзвичайно розвинутим інформаційним сектором економіки та значними бюджетними і корпоративними витратами на нього. Закономірно, що настільки благополучний суб'єкт і лідер інформаційно-технологічної гонки став одним з основних об'єктів інформаційних